

УДК 378.016

Володимир Король

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ З ОСНОВ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

У статті теоретично обґрунтовано актуальність проблеми формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій з основ аграрного виробництва; сформульовано педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій з основ аграрного виробництва; обґрунтовано та розкрито зміст пропонувананих педагогічних умов.

Ключові слова: професійна компетентність, педагогічні умови, учитель технологій, аграрне виробництво.

Структурні зміни у сфері аграрного виробництва, підвищення рівня його технічного та технологічного забезпечення, визначають нагальну потребу у підвищенні професійної кваліфікації сучасного працівника, зростанні його професійної мобільності. Це зумовлює розробку нових підходів до змісту підготовки майбутніх учителів технологій як провідної ланки підготовки підростаючого покоління до виробничої діяльності у сфері агровиробництва.

Учитель технологій має забезпечити учнів необхідними науково-технічними знаннями і вміннями, що дають можливість швидко зорієнтуватися у нових технологіях виробництва сільськогосподарської продукції, будові та принципі дії сільськогосподарської техніки, еколого-економічних і культурних проблемах організації та управління аграрним виробництвом.

Актуальною постає проблема формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій з основ аграрного виробництва, що зумовлена виявленою невідповідністю між соціальними потребами у розвитку аграрного виробництва, відповідними державними вимогами до вчителя технологій та недостатньою готовністю педагогів усебічно забезпечувати процес оволодіння учнями основами аграрного виробництва. Ефективне розв'язання даної проблеми вимагає визначення об'єктивних можливостей, обставин і мір, що супроводжуватимуть освітній процес, тобто формулювання відповідних педагогічних умов.

Фундаментальні положення і практичні рекомендації з питань технологічної та професійної освіти розкриті у працях В. Андріяшина, А. Вихруща, В. Гусєва, М. Деліка, А. Дьоміна, В. Качнева, М. Корця, Г. Левченка, Д. Лазаренка, В. Мадзігона, В. Сидоренка, А. Стахурського, В. Стешенка, Г. Терещука, Д. Тхоржевського, В. Харламенка, М. Ховрича

та ін.

Різним питаннями змісту та методики підготовки вчителів технологій присвячено дослідження Ю. Белової, В. Борисова, В. Буринського, В. Васенка, Л. Козачок, М. Корця, Д. Лазаренка, В. Назаренка, Б. Прокоповича, Д. Рудика, Б. Сіменача, В. Харламенко, М. Ховрича та ін.

Проте, необхідно відзначити відсутність орієнтації цих досліджень на підготовку майбутніх учителів технологій з основ аграрного виробництва, формування у них цілісної системи знань сучасного аграрного виробництва, недостатній рівень їхньої спрямованості на цінності національної культури та особливості агропромислового комплексу України.

Метою статті є теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій з основ аграрного виробництва.

Підготовка вчителя технологій є інтеграційним процесом, заснованим на взаємодії педагогічних і особливих, характерних тільки для цього напрямку підготовки, технологічних сторін. Це зобов'язує будувати педагогічний процес з урахуванням специфічних, особливих аспектів майбутньої педагогічної діяльності вчителя, які впливають з характеру і змісту праці у сфері сільськогосподарського виробництва, їх техніко-технологічних та організаційно-економічних основ, а також програмного змісту трудового навчання у школі.

Формування професійної компетентності суб'єкта буде ефективним тільки у відповідному освітньому середовищі, забезпечення якого вимагає застосування особливих підходів, створення спеціальних умов з урахуванням специфіки техніко-технологічної діяльності.

Мета нашого дослідження полягає у перевірці ефективності комплексу педагогічних умов, що забезпечують реалізацію структурної моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій з основ аграрного виробництва. Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що формування професійної компетентності майбутнього вчителя технологій з основ аграрного виробництва буде ефективнішим за таких педагогічних умов:

- забезпечення системного підходу у процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій;
- структуризації змісту підготовки майбутніх учителів технологій відповідно до структури професійної діяльності;
- забезпечення мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до дисциплін сільськогосподарського профілю шляхом розкриття їхнього загальнокультурного, інтелектуального та прикладного потенціалу для професійного становлення особистості майбутнього вчителя технологій;
- упровадження у процес професійної підготовки інформаційно-комунікаційних технологій навчання як засобу розвитку пізнавальної активності майбутнього вчителя технологій;
- розробки з урахуванням специфіки напрямку підготовки «Техно-

логічна освіта» та впровадження у процес професійної підготовки майбутніх учителів технологій навчально-методичного комплексу з інтегрованого курсу навчальних дисциплін «Основи аграрного виробництва».

Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій з основ аграрного виробництва та методика їх реалізації пов'язані з представленим змістом і забезпечують виконання проміжних цілей і завдань. Комплекс педагогічних умов є основним елементом розробленої структурної моделі і спрямований на її успішне функціонування.

Перша педагогічна умова дає можливість розглянути професійну компетентність майбутніх учителів технологій як систему, визначити її структуру, взаємозв'язки між елементами всередині системи та із зовнішнім середовищем; вивчити принципи функціонування системи формування зазначеної якості у виші, а також процес керування даною системою.

Запровадження другої педагогічної умови зумовлюється специфікою напряму підготовки «Технологічна освіта», еволюцією техніки і технологій, специфікою природничо-наукових, загальнотехнічних, сільськогосподарських дисциплін, що вимагають особливої уваги до інтегративного розвитку техніко-технологічних знань, умінь і навичок студентів, їхньої техніко-технологічної мови і в результаті техніко-технологічного мислення.

Підготовка майбутнього учителя технологій з основ аграрного виробництва є складовою процесу його професійної підготовки у виші та передбачає агротехнологічне навчання, в якому застосовуються міжпредметні зв'язки з природничо-науковими дисциплінами (біологія, хімія та суміжні дисципліни), і вивчення методики викладання основ аграрної технології в школі, що здійснюється на основі міжпредметних зв'язків з психолого-педагогічними, природничо-науковими, загальнотехнічними та сільськогосподарськими дисциплінами, які сприяють розвитку в майбутнього вчителя технологій адекватного відношення до своєї спеціалізації та формуванню його особистісних якостей. Друга умова передбачає інтеграцію дисциплін природничо-наукового, загальнотехнічного, сільськогосподарського циклів у процесі навчально-пізнавальної діяльності студентів і забезпечує формування певного рівня професійної підготовки майбутнього вчителя технологій відповідно до освітньої галузі «Технології».

На основі розвитку технічних, технологічних, організаційно-економічних, екологічних знань, умінь і навичок студентів, проектування змісту формування професійної компетентності з основ аграрного виробництва, ми окреслили таку методологію викладання природничо-наукових, технічних дисциплін і дисциплін сільськогосподарського циклу: виокремлення основних техніко-технологічних понять, що утворюють фундамент усієї техніко-технологічної підготовки та пронизують цикли

природничо-наукових, загальнотехнічних, сільськогосподарських дисциплін; представлення системи техніко-технологічних знань як єдиної сукупності; розробка нерозривної наскрізної методики викладання природничо-наукового, загальнотехнічного, сільськогосподарського циклів за модульним принципом; структурування змісту підготовки відповідно до освітніх напрямів з урахуванням зв'язків між дисциплінами; оптимізація горизонтальної та вертикальної інтеграції природничо-наукових, загально-технічних, сільськогосподарських дисциплін.

У процесі формування міжпредметних систем знань здійснюється перехід від уже відомих властивостей об'єктів і явищ, що вивчаються, до їхніх характеристик у повнішому обсязі, синтезу техніко-технологічного знання. Даний процес є найважливішим чинником підвищення якості політехнічної та технологічної підготовки студентів і формування їхньої професійної компетентності.

Третя педагогічна умова передбачає мотиваційно-ціннісне ставлення студентів до дисциплін сільськогосподарського профілю. Мотивація є вирішальною умовою у професійній підготовці. Мотиви (інтерес до діяльності, схильність до неї та ін.) становлять основу позитивного ставлення до діяльності, оскільки вони надають їй особистісного змісту. Підвищення ефективності та результативності процесу становлення професійної компетентності студентів пов'язане з розвитком мотивів майбутньої професійної діяльності, що надають процесу навчання професійно-орієнтованого характеру, зі створенням ситуацій вибору студентами оптимальних технологій навчання і виховання, усвідомленням студентами власної компетентності.

Змістом даної умови є: актуалізація вже сформованих мотивів студента до вступу в педагогічний університет за напрямом підготовки «Технологічна освіта» (наприклад, він хоче досягти успіху в житті, його приваблює процес оволодіння новими знаннями і т.д.). Необхідно допомогти студенту в усвідомленні своїх мотивів, посилити їхню значущість для професійно-особистісного розвитку, підкреслити необхідність формування уявлень про систему сучасних освітніх технологій як нової галузі педагогічного знання, що забезпечують ефективність процесу становлення професійної компетентності; використання в освітньому процесі вишу сучасних форм і методів активного навчання, які стимулюють пізнавальний інтерес майбутніх учителів, що перетворюється в професійний інтерес до оволодіння професійною компетентністю: лекції у формі діалогу, проблемний діалог, захист проектів з розробки технологій проведення процесів обробітку ґрунту, посіву та посадки, догляду за сільськогосподарськими культурами, їхнього збирання та післязбирального обробітку та ін.

Третя умова сприяє формуванню у студентів стійкого інтересу до проблеми сільськогосподарських технологій, формуванню у них внутрішньої мотивації до процесу набуття знань і умінь у сфері сучасного аграрного виробництва, забезпечує їхню зацікавленість і активність у

процесі становлення професійної компетентності.

Четверта педагогічна умова полягає у застосуванні концепції інформаційно-технологічного забезпечення навчального процесу. Практичний досвід свідчить, що вже сьогодні в умовах інформатизації навчання істотно змінюються роль, місце і завдання як педагога, так і студентів. Це, відповідно, спричиняє перетворення основних компонентів навчального процесу: змінюється характер спільної діяльності його суб'єктів; співвідношення дидактичних функцій, що реалізуються в системі «викладач – інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – студент»; ускладнюються програми і технологія викладання дисциплін; видозмінюються методи і форми проведення навчальних занять.

Тандем «людина – комп'ютер» має достатньо потужні можливості для здійснення принципово нових підходів для вирішення як окремих завдань навчального процесу, так і реалізації освітніх завдань у цілому.

Важливо відзначити, що роль викладача в умовах застосування ІКТ не тільки не зменшується, а ще більш посилюється. Це пов'язано з тим, що навчання здійснюється в новому педагогічному середовищі. Викладач дістає можливість розширити спектр своїх дій на студента через нову стратегію педагогічної діяльності в умовах нових інформаційних технологій. Педагогові доводиться: проектувати освітню технологію навчання; розробляти на її основі дидактичний інформаційний комплекс навчальної дисципліни; обґрунтовувати логіку організації педагогічної взаємодії зі студентами як на комунікативному рівні, так і на рівні взаємодії користувачів із ІКТ; вибирати адекватні форми і методи управління пізнавальною діяльністю студентів; розробляти і формувати педагогічні тести і тестові завдання для організації контролю і самоконтролю тощо. Таким чином, зміст діяльності викладача все більшою мірою набуває творчого характеру, що вимагає від нього постійного оновлення своїх знань і професійного зростання, що сприяє формуванню професійної компетентності.

Створення та реалізація п'ятої педагогічної умови пояснюється тим, що з упровадженням навчально-методичних комплексів ми пов'язуємо спосіб системної організації освітньої діяльності в різних галузях знання, що заснований на рефлексії, стандартизації та використанні спеціалізованого інструментарію.

Розробка навчально-методичного комплексу під час нашого дослідження передбачала створення навчальних і робочих програм, навчальних посібників, рекомендацій, наочних посібників, електронних підручників, технічних засобів навчання, контрольних завдань з інтегрованого курсу навчальних дисциплін «Основи аграрного виробництва» з урахуванням специфіки напряму підготовки «Технологічна освіта».

Серед чинників, що сприяють створенню ефективних навчально-методичних комплексів, можна визначити такі: створення, оновлення і збагачення здійснюється на всіх етапах навчання з урахуванням специфіки напряму підготовки; створюються на основі нерозривної наскрізної

методики викладання технічного та сільськогосподарського циклів дисциплін, що забезпечують горизонтальну і вертикальну інтеграцію цих дисциплін, передбачають широке використання інформаційно-комунікаційних засобів навчання; у змісті відводиться належне місце виховній роботі та самостійній діяльності студентів, що сприяє розвитку творчої особистості, яка схильна до самореалізації; зміст відповідає вимогам підготовки сучасного фахівця.

Результати дослідження дали можливість нам визначити, що процес формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій з основ аграрного виробництва на основі компетентнісного підходу має практикоорієнтовану, розвивальну та особистісно-діяльнісну спрямованість і як цілісна система передбачає:

– теоретичний напрям (засвоєння майбутніми вчителями технологій технічних, технологічних, організаційно-економічних, екологічних, сільськогосподарських знань, на основі яких формується та функціонує система відповідних умінь і навичок);

– практичний напрям (формування у студентів технологічних, організаційно-економічних, екологічних, сільськогосподарських умінь і навичок, досвіду їх використання у конкретній перетворювальній діяльності);

– особистісний напрям (зумовлює необхідність розвитку відповідних особистісних якостей: активності, рефлексивної позиції, спрямованості на професійну діяльність, самостійність, відповідальність, технічного, технологічного, економічного мислення та інтуїції).

Узагальнення та аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи довели, що запропоновані нами педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій з основ аграрного виробництва у цілому доцільні й ефективні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беспалько В. П. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалистов / В. П. Беспалько, Ю. Г. Татур. – М., 1985. – 398 с.
2. Леднёв В. С. Содержание образования: сущность, структура, перспективы / В. С. Леднёв. – М. : Высшая школа, 1991. – 224 с.
3. Сериков В. В. Природа педагогической деятельности и особенности профессионального образования педагога / В. В. Сериков // Педагогика. – 2010. – № 5. – С. 29–37.
4. Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности / С. Д. Смирнов. – М. : Издательский центр «Академия», 2001. – 304 с.
5. Фіцула М. М. Педагогіка : [підручник] / М. М. Фіцула. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 528 с.